

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Έκδοση των Πανεπιστημιακών Φροντιστηρίων Κολλίντζα ● Κάνιγγος 10, 5ος Αθήνα

*Προϋποθέσεις έγκυρης
καταρτίσεως δικαιοπραξιών*

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΚΟΛΛΙΝΤΖΑ
Κάνιγγος 10, (5ος όροφ). 210-3300296-7, pfkollintza@yahoo.gr, www.kollintzas.gr

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΕΤΕΡΙΚΩΝ

Προϋποθέσεις έγκυρης κατάρτισης δικαιοπραξιών
Προϋποθέσεις έγκυρης κατάρτισης δικαιοπραξιών

Για να καταρτιστεί έγκυρα μια δικαιοπραξία απαιτούνται οι εξής προϋποθέσεις:

- α) Δήλωση βουλήσεως.
- β) Ικανότητα για δικαιοπραξία.
- γ) Συμφωνία μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως.
- δ) Τήρηση του απαιτούμενου τύπου.
- ε) Περιεχόμενο σύμφωνο με το νόμο και τα χρηστά ήθη.

α. Δήλωση βουλήσεως

Η δήλωση βουλήσεως αυτού που δικαιοπρακτεί μπορεί να γίνει με τρόπο ρητό και σαφή (προφορικά ή έγγραφα) ή σιωπηρά, να συμπεραίνεται δηλαδή από κάποια συμπεριφορά αυτού που δικαιοπρακτεί (π.χ. αφήνω άπρακτη την προθεσμία 4 μηνών για την αποποίηση κληρονομιάς, που ορίζει ο νόμος, οπότε συμπεραίνεται η θέλησή μου να την αποδεχθώ).

Η δήλωση της βουλήσεως μπορεί να είναι αυτοπρόσωπη ή να γίνει από αντιπρόσωπο που έχει ορίσει αυτός που δικαιοπρακτεί.

Αν η δήλωση απευθύνεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο, παράγει αποτελέσματα, μόλις περιέλθει στο πρόσωπο που απευθύνεται (απευθυντές δικαιοπραξίες). Π.χ. η καταγγελία σύμβασης εργασίας (απόλυση) του εργαζομένου αρχίζει να έχει αποτελέσματα, δηλαδή λύνεται η σύμβαση, μόλις γνωστοποιηθεί στον εργαζόμενο. Για να μην υπάρχουν αμφιβολίες ως προς τον ακριβή χρόνο που η δήλωση της βουλήσεως περιήλθε στη γνώση του προσώπου που απευθύνεται ή όταν το πρόσωπο αυτό αρνείται να παραλάβει την έγγραφη δήλωση, ο νόμος προβλέπει την επίδοσή της με δικαστικό επιμελητή.

Αν η δήλωση δεν απευθύνεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο, αρχίζει να έχει αποτελέσματα, μόλις εξωτερικευθεί (π.χ. διαθήκη).

β. Ικανότητα για δικαιοπραξία

Όπως προαναφέρθηκε, κάθε άνθρωπος έχει τη δικανική ικανότητα, την ικανότητα δηλαδή να είναι υποκείμενο, φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η ικανότητα όμως αυτή δε συμπίπτει με την ικανότητα κατάρτισης δικαιοπραξιών ή δικαιοπρακτική ικανότητα, που σημαίνει το να μπορεί να αποκτά κανείς δικαιώματα και να υποβάλλεται σε υποχρεώσεις όχι παθητικά αλλά με τις ίδιες του τις πράξεις. Έτσι π.χ. και ένα νήπιο μπορεί να κληρονομήσει μια περιουσία, την οποία όμως θα διαχειρίζεται κάποιος άλλος για λογαριασμό του μέχρι να ενηλικιωθεί. Η δικαιοπρακτική ικανότητα προϋποθέτει ένα όριο πνευματικής ωριμότητας, που ο νομοθέτης εκτιμά ότι συμπίπτει με τη συμπλήρωση ενός ορισμένου ορίου ηλικίας και την καλή σωματική και πνευματική υγεία, ώστε οι άνθρωποι να είναι σε θέση να διαχειρίζονται χωρίς κίνδυνο τα βιοτικά τους συμφέροντα. Έτσι, οι ενήλικοι, δηλαδή όσοι έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους, είναι ικανοί για κάθε δικαιοπραξία, εφόσον βέβαια δεν έχουν κάποιον άλλο λόγο δικαιοπρακτικής ανικανότητας, όπως θα δούμε πιο κάτω.

Μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας τους οι ανήλικοι έχουν περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα, που εξαρτάται από την ηλικία τους. Έτσι: Ο ανήλικος, που έχει συμπληρώσει το 10ο έτος της ηλικίας του και μέχρι το 14ο, είναι ικανός μόνο για δικαιοπραξίες από τις οποίες μόνο οφέλη μπορεί να έχει, χωρίς καμιά υποχρέωση. Μπορεί π.χ. ο ανήλικος από τα 10 μέχρι τα 14 χρόνια του να αποδεχτεί δωρεά ή να αποκτήσει την

κυριότητα κινητών πραγμάτων με παράδοση. Δεν μπορεί όμως να καταρτίσει καμιά δικαιοπραξία από την οποία πιθανώς θα έχει υποχρεώσεις (π.χ. πώληση, μίσθωση), ούτε να αποδεχτεί ή να αποποιηθεί κληρονομιά. Εάν, παρά τον νόμο, ο δεκάχρονος και μέχρι δεκατεσσάρων ετών ανήλικος καταρτίσει δικαιοπραξία από την οποία προκύπτουν υποχρεώσεις, αυτή είναι άκυρη.

Ο ανήλικος, που συμπλήρωσε το 14ο έτος της ηλικίας του, έχει την ικανότητα να διαθέτει ελεύθερα ό,τι κερδίζει από την εργασία του ή ό,τι του έχει δοθεί για δική του χρήση ή ελεύθερη διάθεση. Σε καμιά όμως περίπτωση δεν μπορεί να τα διαθέσει με διαθήκη, γιατί ικανοί για τη σύνταξη διαθήκης είναι μόνο οι ενήλικοι.

Επίσης ο ανήλικος που συμπλήρωσε το 15ο έτος της ηλικίας του έχει την ικανότητα να συνάπτει σύμβαση εργασίας ως μισθωτός, εφόσον βέβαια δεν αντιδρούν τα πρόσωπα που ασκούν την επιμέλειά του. Το 15ο έτος της ηλικίας καθιερώθηκε ως κατώτατο όριο ηλικίας για την εργασία με διεθνή σύμβαση εργασίας προς την οποία εναρμονίστηκε ο Α.Κ. που παλαιότερα αναγνώριζε ικανότητα για σύμβαση εργασίας στο δεκατετράχρονο ανήλικο.

Βεβαίως οι ανήλικοι είναι ικανοί για μικρές συναλλαγές της καθημερινής ζωής, όπως αγορά εφημερίδων, εισιτηρίων και γενικά αντικειμένων μικρής αξίας.

Τη δικαιοπρακτική ικανότητα μπορούν να στερηθούν πλήρως ή μερικώς και ορισμένοι ενήλικοι, που είναι ανίκανοι να φροντίσουν μόνοι τους τα συμφέροντά τους ή τα συμφέροντα της οικογενείας τους. Στις περιπτώσεις αυτές ο ίδιος ο ενήλικος ή οι συγγενείς του (σύζυγος, γονείς, παιδιά) ή ακόμη και ο εισαγγελέας μπορούν να ζητήσουν από το δικαστήριο να τεθεί ο ενήλικος σε δικαστική συμπαράσταση.

Σε δικαστική συμπαράσταση, σύμφωνα με το νόμο μπορεί να τεθεί ο ενήλικος: 1. Όταν λόγω ψυχικής ή διανοητικής παραχής ή λόγω σωματικής αναπηρίας αδυνατεί εν όλω ή εν μέρει να φροντίζει μόνος για τις υποθέσεις του. 2. Όταν λόγω ασωτίας, τοξικομανίας ή αλκοολισμού εκθέτει στον κίνδυνο της στέρησης τον εαυτό του, το σύζυγό του, τους κατιόντες ή τους ανιόντες του.

Κατά τη διάρκεια που ο ενήλικος βρίσκεται σε δικαστική συμπαράσταση, είτε είναι ανίκανος για όλες ή για ορισμένες δικαιοπραξίες, είτε για να δικαιοπρακτήσει, απαιτείται σε όλες ή σε ορισμένες περιπτώσεις η σύμφωνη γνώμη του δικαστικού συμπαραστάτη του, του προσώπου δηλαδή που η δικαστική απόφαση έχει ορίσει για να τον φροντίζει.

Τέλος, ο νόμος θεωρεί άκυρες τις δικαιοπραξίες των ενηλίκων που δεν έχουν τεθεί σε δικαστική συμπαράσταση, αλλά τη στιγμή που τις κατήρτισαν αποδείχτηκε ότι δεν είχαν συνείδηση των πράξεων τους ή ότι βρίσκονταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζε αποφασιστικά τη θέλησή τους.

γ. Συμφωνία μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως

Για το κύρος μιας δικαιοπραξίας απαιτείται η δήλωση να ανταποκρίνεται στη θέληση του προσώπου, διαφορετικά υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ δήλωσης και θέλησης. Η ασυμφωνία αυτή μπορεί να είναι ηθελημένη (εκούσια) ή αθέλητη (ακούσια).

Ηθελημένη (εκούσια) συμφωνία μεταξύ δήλωσης και θέλησης υπάρχει στις περιπτώσεις εκείνες όπου η δήλωση της θέλησης γίνεται χάριν αστείου, π.χ. ενώ παίζουμε σε μια παρέα, λέω ξαφνικά στην Α ότι της χαρίζω το δακτυλίδι μου. Η δήλωση αυτή προφανώς στερείται σοβαρότητας, ακόμη και αν εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται αυτή η δήλωση την πάρει στα σοβαρά. Η κυριότερη όμως περίπτωση ηθελημένης ασυμφωνίας μεταξύ δήλωσης και θέλησης είναι η περίπτωση της εικονικότητας. Εικονική δήλωση της θέλησης ή εικονική δικαιοπραξία είναι αυτή που γίνεται φαινομενικά, όχι στα σοβαρά. Η εικονική δικαιοπραξία είναι απολύτως άκυρη. Π.χ. ο Α πωλεί στο Β το αυτοκίνητό του για να αποφύγει την κατάσχεσή του από δανειστές του και συγχρόνως συμφωνεί μαζί του ότι η πώληση αυτή είναι εικονική, γίνεται μόνο φαινομενικά. Η πώληση αυτή είναι άκυρη, θεωρείται σαν να μην έγινε.

Για την προστασία όμως των συναλλαγών, ο νόμος ορίζει ότι η εικονικότητα μιας δικαιοπραξίας δεν μπορεί να βλάψει τους καλόπιστα συναλλασσόμενους τρίτους, δηλαδή αυτούς που συναλλάσσονται χωρίς να τη γνωρίζουν. Π.χ. αν ο Β πωλήσει το αυτοκίνητο που εικονικά αγόρασε από τον Α στο Γ και ο Γ αγνοεί αυτή την εικονικότητα, έγκυρα το αγοράζει και γίνεται κύριος του αυτοκινήτου. Η εικονικότητα όμως είναι απαράδεκτη, όταν αναφέρεται σε δικαιοπραξίες που ενδιαφέρουν τη δημόσια τάξη και γίνονται με τη σύμπραξη της αρχής π.χ. γάμος, αναγνώριση παιδιού που γεννήθηκε εκτός γάμου, υιοθεσία κτλ. Οι δικαιοπραξίες αυτές και όταν ακόμη γίνονται εικονικά είναι έγκυρες.

Αθέλητη (ακούσια) ασυμφωνία μεταξύ δήλωσης και θέλησης είναι εκείνη που υπάρχει, χωρίς να το επιδιώκει αυτός που δικαιοπρακτεί. Αυτό συμβαίνει, όταν η δήλωση της θέλησης ή η θέληση του προσώπου που δικαιοπρακτεί είναι αποτέλεσμα πλάνης, δηλαδή άγνοιας ή

λαθεμένης γνώσης της πραγματικότητας. Π.χ. αγοράζω ένα κόσμημα που νομίζω ότι είναι χρυσό, ενώ είναι επίχρυσο. Όταν η πλάνη είναι ουσιώδης, αυτός που πλανήθηκε μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο την ακύρωση της δικαιοπραξίας. Όταν η πλάνη είναι επουσιώδης, όπως π.χ. όταν αφορά στα παραγωγικά αίτια της θέλησης, δηλαδή στα κίνητρα αυτού που δικαιοπρακτεί, δεν επιδρά στο κύρος της δικαιοπραξίας. Εάν π.χ. ο Α αγοράσει ένα οικόπεδο πιστεύοντας ότι μέσα σ' ένα εξάμηνο θα μπει στο σχέδιο πόλεως, πράγμα που δε γίνεται, δεν μπορεί για το λόγο αυτό να ζητήσει την ακύρωση της αγοραπωλησίας.

Αθέλητη ασυμφωνία μεταξύ δήλωσης και θέλησης υπάρχει και όταν η θέληση αυτού που δικαιοπρακτεί διαμορφώθηκε υπό το κράτος απάτης ή απειλής. Απάτη είναι η δόλια παραπλάνηση αυτού που δικαιοπρακτεί. Π.χ. ο Α πωλεί στο Β ένα δακτυλίδι για χρυσό, ενώ είναι επίχρυσο. Απειλή είναι ο εκφοβισμός, η βία που ασκείται σ' αυτόν που δικαιοπρακτεί, προκειμένου να προβεί σε συγκεκριμένη δήλωση. Π.χ. ο Β υπό την απειλή περιστρόφου υπογράφει μια σύμβαση ή συντάσσει μια διαθήκη.

Και στις περιπτώσεις που η δικαιοπραξία είναι αποτέλεσμα απάτης ή απειλής μπορεί να προσβληθεί στο δικαστήριο και να ακυρωθεί και αυτός που εξαπατήθηκε ή απειλήθηκε παράνομα μπορεί να ζητήσει και αποζημίωση.

δ. Τήρηση του απαιτούμενου τύπου

Για την κατάρτιση των δικαιοπραξιών ο νόμος δεν απαιτεί κατά κανόνα την τήρηση συγκεκριμένου τύπου, πλην ορισμένων σημαντικών εξαιρέσεων, όπου ο νόμος καθορίζει το μέσο με το οποίο πρέπει να εξωτερικεύονται και να διατυπώνονται οι δηλώσεις θελήσεως. Ο δικαιολογητικός λόγος της καθιέρωσης τύπου σε ορισμένες σημαντικές δικαιοπραξίες είναι κυρίως η προστασία αυτών που δικαιοπρακτούν από απερίσκεπτες και επιπόλαιες αποφάσεις. Ο τύπος όμως εξυπηρετεί και άλλους σκοπούς, όπως π.χ. τη διευκόλυνση απόδειξης της κατάρτισης και του περιεχομένου μιας δικαιοπραξίας, τον έλεγχο της δικαιοπραξίας από κάποια δημόσια αρχή, ακόμη και φοροεισπρακτικούς σκοπούς.

Όταν ο νόμος επιβάλλει την τήρηση συγκεκριμένου τύπου (π.χ. συμβολαιογραφικού εγγράφου) και δεν τηρηθεί, η δικαιοπραξία είναι άκυρη. Πολλές φορές όμως ο τύπος έχει αποδεικτικό χαρακτήρα, δηλαδή αποβλέπει απλά στην απόδειξη της κατάρτισης και του

περιεχομένου μιας δικαιοπραξίας (π.χ. συμφωνητικό μίσθωσης). Στις περιπτώσεις αυτές η μη τήρησή του δεν επιδρά στο κύρος της δικαιοπραξίας.

Το απλούστερο είδος τύπου που απαιτεί ο νόμος είναι το ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο μπορεί να είναι δακτυλογραφημένο ή να έχει γραφεί από τρίτον, αρκεί να φέρει ιδιόγραφη υπογραφή. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος δεν αρκείται στο ιδιωτικό έγγραφο, αλλά για μεγαλύτερη προστασία των συναλλασσόμενων και κυρίως για να εξασφαλίσει την ασφαλέστερη και ευκολότερη φορολογία ορισμένων συναλλαγών απαιτεί συμβολαιογραφικό έγγραφο. Συμβολαιο-γραφικός τύπος απαιτείται κυρίως στις συμβάσεις που αφορούν ακίνητα.

Μια άλλη μορφή τύπου είναι και η δήλωση ενώπιον κάποιας αρμόδιας αρχής (π.χ. δήλωση αποποίησης κληρονομιάς στο γραμματέα του δικαστηρίου της κληρονομιάς).

ε. Περιεχόμενο σύμφωνο με το νόμο και τα χρηστά ήθη

Για να είναι έγκυρη μια δικαιοπραξία πρέπει το περιεχόμενό της να μην έρχεται σε αντίθεση με απαγορευτικές διατάξεις του νόμου ή με τα χρηστά ήθη, δηλαδή με τις αντιλήψεις για την ηθική του μέσου κοινωνικού ανθρώπου χωρίς ακρότητες. Διαφορετικά θα είναι άκυρη. Π.χ. άκυρη είναι η σύμβαση πώλησης ναρκωτικών ή η πριν από το γάμο συμφωνία των συζύγων να μη συγκατοικούν ή η συμφωνία για την αλλαγή θρησκευματος έναντι χρηματικής αμοιβής ή η σύμβαση με την οποία δεσμεύεται υπέρμετρα η προσωπική ελευθερία του ανθρώπου.

Επίσης άκυρες είναι οι αισχροκερδείς δικαιοπραξίες, δηλαδή οι δικαιοπραξίες με τις οποίες εκμεταλλεύομενος κάποιος την ανάγκη, την επιπολαιότητα ή την απειρία του άλλου πετυχαίνει για τον εαυτό του ή για τρίτον περιουσιακά οφέλη, δυσανάλογα μεγαλύτερα από αυτά που προσφέρει. Π.χ. ο Α αγοράζει το αυτοκίνητο του Β σε εξευτελιστική τιμή, εκμεταλλεύομενος την ανάγκη του να αντιμετωπίσει κάποια σοβαρή ασθένεια.